

## ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ» ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ОСВІТИ

Тузніцька А.С.,

*здобувач вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (Технологія виробництва та переробки продукції сільського господарства)»*

*Миколаївський національний аграрний університет*

Ефективність самостійного навчання, більше ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації.

До запровадження карантину при викладанні дисципліни «Цивільний захист» використовувалися окремі елементи дистанційного навчання. Викладачі до початку навчального року оновлювали та розширювали навчально-методичні комплекси дисципліни, розміщували (оновлювали) матеріали для проведення лекцій, практичних занять, презентації, відео лекції та інший навчально-методичний контент дисципліни.

Використання дистанційної платформи СДО «Moodle» при викладанні дисципліни «Цивільний захист» дозволила встановити одночасний зв'язок здобувачів вищої освіти і викладача, можливість самим вибирати час підготовки до занять. Надав можливість здобувачу різнобічної вибірки під час підготовки до занять, а науково-педагогічному працівнику «фундамент», який дозволив в короткий час перейти із загальноприйнятого навчання на вимушене дистанційне навчання [1].

Важливим структурним елементом дистанційного навчання є підготовленість здобувачів вищої освіти, які мають бути з високим рівнем освітньої самомотивації, наполегливими, цілеспрямованими [2], цього на жаль при організації дистанційного навчання здобувачам вищої освіти не вистачало, отже, достатній стартовий рівень освіти і навички самостійної роботи не усіх студентів були на однаковому рівні.

Іншим структурним елементом дистанційної освіти повинен бути кваліфікований викладацький склад, який володіє сучасними педагогічними та інформаційними технологіями. Професорсько-викладацький склад повинен бути психологічно готовий до роботи із здобувачами вищої освіти у дистанційному середовищі [3]. Але за таких умов психолого-педагогічна проблема стала «ахіллесовою п'ятою» при організації викладання навчальної дисципліни «Цивільний захист». Вона пов'язана з тим, що кожен викладач за роки своєї роботи відшліфовує свої методичні матеріали, які індивідуально розроблені на основі власного педагогічного на науково-методичного досвіду і є його інтелектуальною власністю. Але ці наробітки стосувалися класичної форми навчання, до змін у «авральному режимі» не всі викладачі були готові.

Ще однією проблемою стали принципи доброчесності та використання інтелектуальної власності. Не всі викладачі були згодні, щоб його навчальні контенти використовували інші викладачі, або самі викладачі не бажали використовувати напрацювання колег по співапраці.

Не менш важливими елементами організації змішаної форми дистанційного навчання при викладанні навчальної дисципліни «Цивільний захист», особливо зважа-

ючи на карантинні обмеження та стислі терміни його виконання, була матеріально-технічна база та технічна підтримка [4]. Саме ці два компоненти в поєднанні з підготовленими здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками повинні були створити цілісний комплекс якісної організації освітнього процесу в період пандемії.

Дистанційна форма організації освітнього процесу в період запровадження карантинних обмежень в університеті має свої особливості - лекції у дистанційному навчанні, на відміну від традиційних аудиторних, не передбачають безпосереднього спілкування з викладачем. Це не подобається тим здобувачам вищої освіти, які звикли контактувати з викладачами, активно приймати участь у дискусіях та інших формах активної поведінки при проведенні аудиторних занять.

Проте той лекційний матеріал, розміщений у СДО «Moodle» університету у вигляді матеріалів підготовки до лекцій, презентацій лекцій та створених науково-педагогічними працівниками відеолекції хоч і дозволяють здобувачу вищої освіти у будь-який час опрацювати лекційний матеріал та викладачеві читати лекції в синхронному режимі відповідно до розкладу занять, але ж це не забезпечує потрібного контакту, співпраці, активної поведінки (обмеження активності студентів) при опрацюванні тем лекційного матеріалу.

Це не зробило лекції виразними й унаочненими. Здобувачі вищої освіти незважаючи на використання новітніх інформаційних технологій не завжди отримують від викладачів зворотний зв'язок.

Проведення практичних занять при викладанні навчальної дисципліни «Цивільний захист» при класичній формі навчання є активною формою навчальних занять. Їх проводять за допомогою таких методів навчання, як гра, вирішення ситуаційних завдань, диспутів тощо. Активність студентів на таких заняттях висока, мало хто залишається пасивним, неактивні здобувачі не можуть при контактній формі проведення практичних занять оставатися сторонніми, вони втягуються у процес, нехай із запізненням але стають учасниками контактної форми навчання, висловлюють свою особисту думку, залучаються до вирішення завдань.

Незважаючи на те, що науково-педагогічні працівники кафедри, які викладають навчальну дисципліну «Цивільний захист» розробили та досить успішно запровадили в освітній дистанційний процес ситуаційні задачі, так звані кейс-методи, належного рівня співпраці домогтися не вдається: пасивність здобувачів вищої освіти, відсутність візуального контакту, обмежене перехресне опитування та спілкування тощо.

Різне ставлення студентів, які починаючи розбирати нестандартні ситуації та здебільшого мають єдине правильне рішення до проведення онлайн-занять з дисципліни «Цивільний захист», їм дуже швидко стає нецікаво, тому що викладач надає уваги тим, хто ще не зрозумів завдання, висловлює хибну думку. Викладач не зможе переключитися на більш активну аудиторію, оставити без уваги, тих хто висловлює дії, які можуть привести у практичній ситуації до негативних наслідків. Більш допитливі студенти або на деякий час відволікаються від занять, або зовсім виходять з контакту з викладачем.

Труднощі виникають тоді коли студентам пропонуються нетипові ситуації, дії при виникненні нестандартних надзвичайних ситуацій природного та техногенного ха-

рактеру, які передбачають різні варіанти вирішення питання, при цьому акцентується увага на диференційному вирішенні поставлених проблем, які студенти можуть одночасно не сприймати.

Більшість студентів активно залучаються до дискусії з вирішення запропонованої ситуації, аналізують результати отриманої інформації, використовують свої теоретичні знання для вирішення практичних завдань [5], у результаті чого приймається найоптимальніше вирішення проблеми, викладач у даному випадку виступає у ролі консультанта. Але це може незадовільними студентів, які своєчасно не підготувалися до занять та не сприймають отриману інформацію у необхідному форматі. Є здобувачі вищої освіти, які несвоєчасно підключаються до онлайн-занять, вони пропускають важливу частину онлайн-зустрічі на якій повинні отримати необхідну інформацію, уявити її, визначитися з цілями та напрямками праці тощо. Викладачі при цьому не можуть повертатися до початку занять, тому частини студентів не розуміє з чого починати, остається деякий час (на все заняття) пасивними.

Слід зауважити, що такі методи при проведенні онлайн-занять з дисципліни «Цивільний захист» повинні розвивати креативність у студентів, формувати критичне мислення, сприяти розвитку не тільки професійної підготовки, а й комунікативних навичок [5]. Активність студентів залучених до розбору нестандартних ситуацій, дозволяє їм утримувати увагу в умовах дистанційного навчання, але ті студенти які з вищеперерахованих причин осталися без активних дій, досягти цієї мети не можуть. Не допомагає при такій ситуації і використання різних інтерпретації кейс-методу, залежно від ситуації: використовується робота в групах, коли одна група моделює певну клінічну ситуацію, а інша – розв'язує її.

Моделювання надзвичайних ситуацій з використанням рольових ігор, коли викладач відіграє роль стандартизованої особи, яка потрапила у скрутне становище, а студенти виконують функції працівників різного рангу [6], від працівників Державної служби надзвичайних ситуацій, представників державних виконавчих органів, до пересічних громадян – свідків надзвичайної ситуації добре розвиває soft skills: комунікативні навички з оточуючими, взаємодію з «колегами по роботі», із керівництвом підприємства, де працює «умовний потерпілий»; роботу в команді, прийняття рішень, делегування обов'язків, етичні і моральні аспекти поведінки тощо.

Науково-педагогічні працівники створили практичні ситуації, сценарії, кейси завдань, під час розв'язання яких здобувачі вищої освіти мають можливість проявити себе, самореалізуватися.

У сучасних реаліях неможливо представити діяльність людини в процесі здобуття освіти чи на робочому місці без впливу інформаційних технологій, що характеризуються як сукупність системних прийомів обробки інформації в усіх видах діяльності людини з використанням сучасних засобів зв'язку та програмного забезпечення [7]. Використання цих засобів дозволяє збільшити наочність та полегшує відтворення навчальної інформації під час вивчення дисципліни «Цивільний захист».

За допомогою інформаційних технологій студенти мають можливість якісно вивчати організацію діяльності дотримання вимог техногенної безпеки, дій у надзвичайних ситуацій. Цивільний захист – це система заходів і засобів, спрямованих на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від

надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

У засвоєнні дисципліни важливе місце посідають такі засоби інформаційних технологій як електронні ресурси; ситуаційно-рольові ігри; моделювання процесів і явищ; створення відеофільмів, презентацій навчального матеріалу тощо [8]. Ці елементи освітнього процесу дають змогу здобувачам вищої освіти ефективно залучатися до опрацювання робочих процесів та можливих надзвичайних ситуацій на робочому місці, що допоможе знизити рівень стресу, виникнення нестандартних надзвичайних ситуацій, своєчасно мінімізувати негативні наслідки при виконанні своїх посадових обов'язків в майбутньому.

Таким чином, використання інформаційних технологій у процесі вивчення дисципліни «Цивільний захист» дає можливість більш ефективно розширити навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, підвищити доступність та кількість інформації, формує корисні професійні навички для вирішення ситуаційних завдань при виконанні у майбутньому своїх професійних обов'язків, а також мінімізувати наслідки аварій, виробничих катастроф та нещасних випадків при їх мінімізації, фінансових, матеріальних та людських втрат від них, що є дуже важливим для фахівців, працюючих у різних сферах економіки України.

Однак в умовах карантину для ефективної організації освітнього процесу цього виявилось недостатньо. Слід зазначити, що ініціативи викладачів щодо використання сторонніх функціональних платформ повністю підтримувалися керівництвом університету - ректором та кафедри - завідувачем кафедри. Кожна із таких платформ була презентована на засіданні кафедри, під час якої викладачі дисципліни «Цивільний захист» доповіли про наявні переваги та недоліки з якими вони разом із студентами можуть перемикатися. Окрім того, викладачі кафедри проходили онлайн-тренінги щодо можливостей використання різних ресурсів.

#### Список використаних джерел:

1. Костюченко М. А., Ноздрьова С. Г. Особливості організації дистанційного навчання у професійно-технічних навчальних закладах // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020р. С. 124-126.  
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8160>.

2. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай : Костанайський регіональний університет імені А. Байтурсинова, 2021. С. 737-741.  
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255>.

3. Веліховська А. Б., Курепін В. М. Психолого-педагогічні проблеми готовності викладачів до організації дистанційного навчання. // Наука, освіта, культура: матеріали

міжнар. науково-практичної конференції, присвяченої 30-й річниці Комратського державного університету, 11 лютого 2021 р., м. Комрат. Молдова : Комратський державний університет, 2021. Т. 1: Економічні науки. Сільське господарство і переробна промисловість. Інформаційні технології, математика і фізика. Право і політичні науки. Психолого-Педагогічні науки. С. 462-466. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8486>.

4. Курепін В. М. Підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеню «Магістр» з дисципліни «Цивільний захист» / Актуальні питання техногенної та цивільної безпеки України : матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, м. Миколаїв, 18 – 19 вересня 2020 р. - м. Миколаїв : Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 2020р., - С. 172-175. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7946>.

5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Психолого-педагогічні методи формування креативного мислення в майбутніх інженерів-педагогів / Осінні наукові читання : матеріали XXIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, секція № 10. Педагогічні науки, м. Тернопіль, 27 листопада 2019 р. - Тернопіль : ГО «Наука та освіта без кордонів», 2019. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6416>.

6. Паламар Є. В. Гра як метод навчання, її пізнавальне та виховне значення / Є.В. Паламар // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України: 32-ї студентської науково-теоретичної конференції, 18-20 березня 2020 р., Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2020. - С. 144-147. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7143>.

7. Сидоренко В. В. Smart-технології в освітньому процесі // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 72-74. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8146>.

8. Білецький Д. О. Smart-технологія як інструмент пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020р. С. 69-71. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8145>.

*Науковий керівник: В.М. Курепін, канд. екон. наук, старший викладач  
Миколаївський національний аграрний університет*